

po moje. Zopet dokaz o kritikovem prizadevanju, da bi vsaj njegovi(!) popravki bili v skladu z dognanjem slovenistike. Zamah po meni bi si naj prihranil v zvezi z gornjim tudi z »dognanjem«, da ne poznam izraza »zabloditi« itd.

Črnčelavci je govorna oblika, enako Bèltinci.

»Neverjetno stavo...« prav lahko razumejo šestošolci, očitek »grehov« v knjižnem govoru iz druge(!) knjige pa je v nasprotju z dosedanjim načinom naše kritike. Površnost je tudi kritikovo navajanje knjig, pri zadnjem »Zborniku« ne razume bravec, za katero knjigo gre.

Nekaj stavkov je zapisal V. tudi o Baševih »Prekmurskih pesmih«. Poleg trditve, da jih v taki obliki (čujte, prireditelji »izbranih del« in antologij!) ne bi bilo treba, govori o čisto tujih stvarih; niti »avtor in založnica« nista izdala knjižice iz tako trdo sugeriranega »spoznanja«, niti »prvega prekmurskega lirika« nisem v citirani obliki zapisal, niti o Kranjcu v uvodu ne govorim, niti Miroslava ne hvalim, še manj »preveč povzdigujem na račun Kranjca«.

Zelo površna, na videz negativna, nestvarna ocena nima besede o objektivnem pomenu dejstva, da je taka knjiga, kot je »Izbor prekm. književnosti«, sploh izšla. Nima pravilnega odnosa do bistvenega dela knjige in se zato v oceno literarnega uvoda niti ne spušča. Uredništvu »Cvetja« in založnici sem dolžan zavrniti tako na videz strokovno, dejansko pa diletantsko ocenjevanje, da zavrnem sum o taki(!) nepopolnosti dela, ki ga utegne imenovana ocena pri kom vzbuditi. Zame ostanejo slej ko prej odločilne ocene resnično najboljšega poznavalca prekmurskega narečja, dr. A. Pavla in glede literarne zgodovine I. Jelka. Posebna luč pada na mojega najnovejšega recenzenta, če povem, da pretiranih oznak, ki jih ironično navaja v začetku ocene — v »Novicah« sploh ni. Tista trditve je navadna neresnica.

Vilko Novak

SOCIALNI OBZORNIK

RAZVOJ ŠOLSKEGA OTROKA KRŠKEGA OKRAJA

Pedagoška centrala v Mariboru je izdala posebne tiskovine »Anketa o življenju šolskih otrok v dravski banovini«, ki sta jih sestavila gg. dr. Ozvald in dr. Žgeč. Anketne pole obsegajo preko petdeset vprašanj z ekonomskega, socialnega, zdravstvenega, skrbstvenega, kulturnega in psihološkega področja našega šolskega otroka. Vse slovensko učiteljstvo je pri tem delu sodelovalo in izpolnilo omenjene pole. Pedagoška centrala je pri zbiranju podatkov imela namen, inventirati položaj slovenskega otroka-šolarja, da bi z matematično točnim materialom lahko vplivala pri vseh odločujočih čini-
teljih na razvoj šolstva in skrbstvo mladine, obenem pa bi naj zbrano gradivo nudilo potrebne podatke predavateljem za vseslovanski pedagoški kongres, ki se bo vršil letošnjo jesen v Ljubljani. Tako sem povzel in sestavil preglednico o telesnem razvoju šolskih otrok krškega okraja, ki je mogoče zavoljo ekonomskih, socialnih in geografskih prilik najzanimivejši med vsemi drugimi kraji v Sloveniji.

Krški okraj se razprostira na desnem bregu reke Save od Kuma preko Sopote, Mirne in Krke do Gorjancev. V severnem delu je zelo hribovit (Kum 1219 m), nato prehaja hribovje postopoma v Krško polje in dosega pri Cerkljah ob Krki komaj 144 m nadmorske višine. Prisojne lege hribovja so posajene z vinogradi, ki rodijo dolenjski cviček, a po severnih pobočjih šumijo

razsežni, po veliki večini listnati gozdovi. Hribovje sestavlja po večini škrlilj, pa tudi apnenec ni redek, oba pa pokriva debelejša ali tanjša plast težke ilovice, pomešane s kamenjen. V apnenih predelih najdemo prave kraške »doline«. Krško polje je prodnato in peščeno in pokrito s tanko plastjo rodovitne zemlje. Hribovce, ali kakor se sami imenujejo: »hribce«, živi v glavnem vinogradništvo in gozdarstvo, a poljance poljedelstvo in živinoreja. Cene vinu in lesu so nizke in ne dajo hribovcem dovolj sredstev za kruh in vsakdanje življenjske potrebščine. Hribovska posestva leže po strmih pobočjih, tudi ob najboljših letinah se na njih ne morejo preživljati številne družine; okraj je od oblasti priznan kot pasiven. S teh vidikov si oglejmo sledečo preglednico:

Tek. šte.	Ime kraja in šole	Nad-morska višina	Doseže teže v kg po Cammerer-Pirquet-u v odstotkih		Doseže višino v cm po Cammerer-Pirquet-u v odstotkih		Povpr. število otrok na učitelja
			deč.	dek.	deč.	dek.	
1	št. Jurij pod Kumom	777	24·21	40—	44·21	56·25	37
2	Dobovec	674	18·98	32—	29·11	41·33	77
3	Svibno	600	—	—	—	—	53
4	Trebelno	526	68·6	75—	63·90	75—	66
5	Telče	506	34·06	48·60	45·10	53—	124
6	Kal	505	24·28	8·60	37·14	20·68	64
7	Veliki Trn	476	26·30	31·70	17·60	22·40	72
8	Studenec	404	60·30	61·30	56·90	53·20	60
9	št. Janž na Dol.	337	54·79	54·54	55·25	55·90	58
10	Črneča vas	320	23·80	25—	19·04	40·90	43
11	Bučka	307	52·56	48·83	52·59	50—	66
12	Tržišče	278	43·30	55·70	65·80	63·20	52
13	št. Rupert	278	54·75	56·57	60—	60·67	98
14	Raka	267	—	—	—	—	45
15	Velika Dolina	255	50—	65—	49—	60—	40
16	Mokronog	251	53·09	73·82	58·24	64·92	48
17	Boštanj	206	31·11	51·63	55·55	55·73	64
18	Radeče	190	54·59	68·87	63·77	67·30	39
19	Leskovec	186	44·13	53·78	58·68	60·50	42
20	št. Jernej na Dol.	183	60·34	64·28	60·09	61·53	54
21	škocijan pri Mokr.	182	—	—	—	—	50
22	Krško	168	43·92	57—	59·8	75—	41
23	Bušeca vas	164	27·02	43·47	40—	59·42	58
24	Čatež ob Savi	160	57·42	47·25	54·45	60·43	57
25	Vel. Podlog	160	51·80	73·40	76·50	82·60	45
26	Kostanjevica	158	66·66	84·43	72·61	84·43	44
27	Čadreže	158	85·45	83·78	81·81	86·48	92
28	Sv. Križ ob Krki	155	62·50	60·62	62·50	64·56	44
29	Zameško	153	81·60	87·80	77·50	78·70	65
30	Cerklje	144	57·69	66·84	77·88	79·89	55

Ob koncu šolskega leta 1935/36 je okraj štel 30 šol. Kraji s šolo so razporejeni po nadmorski višini, najvišji je št. Jurij pod Kumom (777 m) in preko ostalih preidemo polagoma do najnižjega, do Cerkelj na Krškem polju (144 m).

Slovinci še nimamo izračunane povprečne telesne teže in višine svojega otroka, zato se je Pedagoška centrala poslužila normalnih mer po Cammerer-Piquetu; sestavljene so na podlagi raziskavanj proletarskih otrok. Po Cammerer-Piquetu znašata normalna višina in teža:

Starost v letih	Telesna teža v kg		Telesna višina v cm	
	deček	deklica	deček	deklica
7	23.0	21.0	115	113
8	25.0	23.0	120	118
9	27.5	25.0	125	123
10	30.0	27.0	130	128
11	32.5	29.0	135	133
12	35.0	32.0	140	139
13	37.5	37.0	145	146
14	41.0	43.0	151	153
15	45.0		157	

Normalno težo in višino, kakor jo navajajo zgornje številke, doseže samo del naših kmečkih otrok, in sicer na polju večji kakor v hribih. To nam prav jasno pokažejo števila odstotkov v rubrikah o telesni teži in višini šolskih otrok iz posameznih krajev krškega okraja. Čim nižje leži kraj, tem višji je odstotek tistih šolskih otrok, ki dosežejo normalno težo in višino. Skoro bi lahko trdili, da pada število odstotka sorazmerno, kakor se viša število nadmorske višine vsakega izmed navedenih krajev.

Kje so tu vzroki? V nadmorski višini ali v pomanjkanju kruha?

Kakor smo že zgoraj omenili, poseduje hribovsko ljudstvo večinoma vinograde in gozdove. Vinogradi rode obilo, vendar je cviček vino, ki ima razmeroma malo odjemalcev, ker ga pijejo skoro samo na slovenskem ozemlju, v širši vinski kupčiji nima mesta. Ker ni kupcev, popijejo obilni vinski pridelek pridelovalci sami. Tako je vinogradnik udarjen dvakrat, vinograd ne dá dohodkov, povrh tega pa samega sebe ubija s preobilico zaužitega vira.

Gozdovi, ki jih ljudstvo poseduje, so listnati in dajo v glavnem le drva, pragovnike in kostanjeve droge za električne vode. Po strmih hribovju so slabe ceste, silno težko je spravljati les do železniških postaj ali Save. Zato se suče cena drvom glede na terenske prilike 3—10 Din za 1 kubični meter.

Oba glavna ekonomska vira ne dajeta hribovskemu prebivalstvu dovolj sredstev za nabavo potrebnega živeža in drugih življenjskih potrebščin.

Njiv je malo, pobočja so prestrma za obdelovanje. Ponekod so njive na taki strmini, da jih ne morejo preorati s plugom, ampak jih prekopavajo s krampi. Hribovci opravljajo težko delo, mnogo več sile in npora vložijo v delo kakor dolinci, in še je naporno delo poplačano z mnogo manjšim pridelkom.

Kot učitelj vidim, da si le malo otrok prinaša v šolo kruh za južino; mnogi med njimi so mi povedali kar sami, da pečejo kruh le ob večjih praznikih in o priliki težjih del. Glavna ljudska hrana obstoji v tako zvani »mešanici«: krompirja, fižola in repe ali zelja. Kakor je taka hrana zdrava, vendar je prerevna na vitaminih in drugih redilnih snoveh, posebno še, ker je premalo zabeljena.

Širših dolin ni, zato ni travnikov, kjer bi rasla krma za živino. Celó za vprežno živino primanjkuje krme. Krave mlekarice se morajo po večini zadovoljiti s slamo. V hribih je pomanjkanje mleka. Zato se ni čuditi, da imajo hribovci v vinorodnih predelih čisto posebno naziranje o mleku, češ »mleko je za packe«.

Rekli smo, da je v hribih pomanjkanje kruha, hribovec pa rabi za delo in za hojo mnogo več energije, kakor pa dolinci. Ali se je potem čuditi, da hribovci vinorodnih krajev nadomeščajo hrano z vinom, ki jih navidezno krepi? Ali bi ne bilo na mestu, da bi alkoholno vprašanje pogledali skozi to prizmo?

Že ta bežni pogled nas prepričuje, da so vzroki slabšega telesnega razvoja hribovskih otrok v pomanjkanju vsakdanjega kruha in v naporih, ki jih morajo že od mladosti premagovati po strminah.

Kadar bomo hoteli pričeti s sanacijo naših hribovskih razmer, da bi dobili zdrav rod, bomo morali največjo skrb posvetiti vprašanju kruha.

Josip Jurančič

NAŠI DELOVNI PROBLEMI

Starostno zavarovanje delavcev pri nas in drugje.

Čeprav je delavstvo najproduktivnejši razred današnje družbe, je bila vendar in je marsikje še vedno nepreskrbljenost za starost in onemoglost značilna poteza njegove usode. Delavec, ki ustvarja s porabo svoje delovne sile drugim bogastvo in sijaj, ostane sam pod starost nepreskrbljen, v najboljšem primeru občinski ubožec. Tudi starost je za delavstvo relatiiven pojem. Starostna doba pripadnikov delavskega razreda daleč zaostaja za starostno dobo pripadnikov meščanskega razreda. Onemoglost in izčrpanost se pojavita pri delavcu kmalu po štiridesetem letu, torej potem, ko je delal kakih trideset let. Pa tudi če je delavec — sicer res v manjši meri — še sposoben za delo, ga lahko kaj kmalu izrine iz delovnega procesa naval mlajših delovnih moči, ki nudijo na trgu svojo delovno silo ceneje kakor starejši delavec, ki mora vrhu tega še skrbeti za številno družino.

Zaradi vsega tega ima delavsko zavarovanje za starost in onemoglost za delavstvo vedno večji pomen; vsa ta dejstva narekujejo državi, da to ustanovo čim prej ustvari in uzakoni. A dočim so dosegli nameščenci v Sloveniji svoje pokojninsko zavarovanje že v začetku tega stoletja, bo za delavstvo uveljavljen nekak zametek starostnega zavarovanja 1. septembra letošnjega leta. Vendar bodo delavci njegovih dobrot deležni šele po štirih do desetih letih, ker bodo za dosego ugodnosti tega zavarovanja morali poprej toliko časa plačevati prispevke.

Po zakonu o zavarovanju delavcev iz l. 1922. bi morale biti starostno zavarovanje uvedeno najpozneje leto dni po razglasitvi tega zakona. Doseglo pa je delavstvo to zavarovanje šele po štirinajstih letih, in še to v zelo neopolni obliki.

Uredba o starostnem zavarovanju delavcev uvaja pri nas invalidsko, starostno, vdovsko in sirotinsko zavarovanje. Starostna renta pa pripada samo delavcu, ki je dopolnil sedemdeseto leto starosti ter je že pet sto tednov ali deset let plačeval prispevke za starostno zavarovanje. Prvi srečniki bodo torej deležni starostne rente šele l. 1947. Pri tem je treba opozoriti na dejstvo, da so delavci, ki dosežejo zaposleni tako visoko starost (ker sicer ne morejo plačevati prispevkov), silno maloštevilni. Danes jih je v Sloveniji baj kakih štiri sto. Za te pa to zavarovanje še ne velja, ker nimajo vplačanih prispevkov. Ugodnosti te ustanove bodo potemtakem uživali šele delavci, ki so danes stari šestdeset let in bodo — ves čas zaposleni — dočakali l. 1947. Potem bodo prejemale starostno rento, ki bo dosegla po današnjem stanju mezd v najboljšem primeru kvečemu 450 Din in povprečno 220 Din na mesec. Po petdesetletnem ustvarjanju bogastva drugim bo imel torej delavec pravico do 450 oziroma 220 Din mesečne rente...

Invalidsko rento priznava uredba delavcu, ki je bil štiri leta včlanjen pri starostnem zavarovanju. Invalidska renta bo znašala povprečno 150 Din na mesec, vdovska in sirotinska renta pa komaj 36—40 Din na mesec.